

Jiří Šabek, Československý okultismus a jeho přední reprezentanti v období první republiky, Bakalářská práce FF UK, Praha 2013, 156 str.

Bakalářská práce Jiřího Šabky představuje bezpochyby velký badatelský výkon, pro tento stupeň kvalifikačních prací jen málokdy vídaný. Autor si vybral atraktivní, ale poměrně složité téma. Jak to bývá v poslední době u řady prací zvykem, svůj text rozdělil na dva celky, a sice na teoretický, pojmoslovný a metodologický úvod, spojený s obecnějším kontextem, a pak na českou, resp. československou realitu. Není výjimkou ani to, že obecná badatelská východiska a výsledky konkrétního heuristického výzkumu nemusejí pak plně korespondovat. V úvodních pasážích Jiří Šabek prokázal, že se v literatuře věnované nejen okultismu, ale celému spektru alternativních duchovních nauk a forem víry, a to pro celé období modernizace, orientuje opravdu mimořádně, jeho přehled po literatuře je úctyhodný. Autor tedy na základě literatury (seznam literatury je ovšem poněkud nestandardně a zbytečně složitě členěn, paginace by měla být v rámci práce) vykazuje orientaci mezi jednotlivými proudy a „řády“, v české, resp. československé realitě mu však tyto kontury přeci jen poněkud splývají, resp. nakonec se v jednom pytli sejdou spiritisté, okultisté, esoterici, martinisté, hermetici, mystici a theosofové, aniž jsou příliš vyzdvíženy rozdíly mezi těmito druhy náhledu na svět a volnočasových aktivit. Protože, a to je třeba zdůraznit, to, co je zde zachyceno, a co také je zachytitelné, je nakonec především ona spolková činnost, do které se většina této i jiné zájmové činnosti transformuje. Autor v úvodu práce velmi často odkazuje na ducha doby, která dala vzniknout či v moderním prostředí oživila tento typ uvažování, a dále jej zajímá i sociální struktura „klientely“. Ve chvíli, kdy má nastudované teze aplikovat na konkrétní výzkum, poněkud přesvědčivost jeho výpovědí pokulhává. Tím ovšem nemá být nijak snížena práce, kterou Jiří Šabek v rámci orientace v daném tématu vykonal, i schopnost kritické reflexe dosavadní literatury.

Šabka pochopitelně zajímá sociální složení členstva, zde ale vidím jisté nejasnosti. Proti „plebejskému“, ale dobře organizovanému spiritismu, staví proudy oslovující „městskou buržoazii“, hovoří i o kavárenské buržoazii. Ptám se tedy, koho zahrnuje do buržoazie: Jsou jí úředníci, redaktori, učitelé? Obzvlášť v rámci onoho ideového základu, ze kterého Šabek vychází, to považuji za velmi sporné. I výše členských příspěvků hovoří o tom, že cílovou skupinou nebyli lidé vyšší střední třídy. Stačí se jen podívat na to, na kolik přišlo roční členství obyčejného svobodného zednáře ve stejné době.

Jsem poněkud na rozpacích, když autor řadí mezi sledované spolky na řadě míst i svobodné zednáře, protože vidím zásadní rozdíl mezi „jeho“ okultisty v širším pojetí, a svobodnými zednáři. Jistěže se tyto okruhy občas protnulý, ale především u komplikovaných až

problematických osobností, nikoli u členského fundamentu. Regulérní zednáři ve své absolutní většině stáli i přes historickou aristokratičnost jejich spolku na demokratických pozicích, byli to osobnosti pokrokové a mnohdy i pokrokářské, státotvorné a společensky konstruktivní. Řada z nich jistě v zednářství kompenzovala přesahové otázky lidské existence, jež zneklidňují ty, kteří se ptají po hlubším smyslu, ovšem nevedla je k alternativnímu poznávání jako základu. V porovnání se svobodnými zednáři by rovněž zasloužilo připomenout, že tyto spolky stály ponejvíce na určitém typu vůdcovského principu, resp. vůdčí charismatické osobnosti hrály daleko větší roli, než jinde, pozoruhodná je i častá inklinace ke krajní pravici, která by rovněž stála za podrobnější rozbor. Hovořit o okultistech jako jisté subkultuře, jak se to v textu objevuje, by asi rovněž chtělo hlubší vysvětlení. Práce přibližuje i přední osobnosti československého okultismu, s tím, že se zde objevuje hodnocení, že jsou to osobnosti zajímavé. To bezpochyby jsou či byly, ale pohled na konkrétní příklady, které sám autor na základě heuristiky našel, dost zřetelně naznačuje, že pro mnohé nebyl tento směr jen kompenzací duchovní a sociální, ale že o slovo se mohly hlásit i vlivy čistě medicínské.

Na závěr si dovolím jen několik připomínek a dotazů. Zajímalo by mne, z čeho klíčová osobnost Karla Weinfurtera díky objevené „tvůrčí síle nabyla velikého jmění“? Jaký je reálný základ a také finanční relace tohoto tvrzení. Dále upozorňuji, že pokud v roce 1938 dochází k odlivu členstva, je to nespíše stejně, jako v jiných spolcích, způsobeno tím, že dosavadní platební nekázeň byla použita pro vynucený odchod dobově najednou neperspektivních členů. Dále jen drobnosti, autor si v textu plete Aloise Eliáše a Oldřicha Eliáše, v době (1924), kdy měl podle něj Julius Zeyer vyvíjet martistickou činnost, byl bezmála čtvrtstoletí mrtev, a dále poznámka dosti zásadní – v textu je velké množství opravdu ošklivých elementárních hrubých chyb.

I přes výše uvedené výhrady chci zdůraznit, že předložená práce Jiřího Šabka je skutečně mimořádně povedeným badatelským výkonem, který zasluhuje úctu, doporučuji ji pochopitelně k obhajobě, a navrhuji hodnotit jako výbornou.